

Een wandeling over het slagveld

Bezoek aan Waterloo

Rondwalend in de omgeving van het Belgische plaatsje Waterloo zou je het niet vermoeden, maar Napoleon heeft daar zijn laatste veldslag toch echt verloren. Alles draait er om de charismatische kleine keizer, die er als een held lijkt te worden vereerd.

De Slag bij Waterloo was een tot dan ongekende slachting: er kwamen in de modderige chaos tienduizenden soldaten om, van wie nog elk jaar bij het ploegen en oogsten op de suikerbietenvelden de sporen opduiken. Tot ver in de twintigste eeuw werden er niet alleen wapens, munten en uniformknopen, maar zelfs complete skeletten uit de grond gehaald.

Napoleon was op 26 februari 1815 ontsnapt van het eiland Elba, had onderweg naar Parijs in een mum van tijd bewonderaars en troepen verzameld en zetelde sinds 20 maart weer op de troon. De gealarmeerde Engelsen, Pruisen en Nederlanders, druk met het herverdelen van Europa op het Congres van Wenen, rukten met omvangrijke legers op naar Frankrijk. De keizer was echter niet van plan zich zomaar gewonnen te geven: op 14 juni stak hij met zijn troepen de grens over.

Voordat ze Waterloo bereikten, hadden de Fransen al twee veldslagen achter de rug (op 16 juni, bij Ligny en Quatre-Bras), waar ze de tegenstanders allesbehalve onschadelijk hadden gemaakt. Even buiten Waterloo nam de keizer zijn intrek in een boerenhoeve dicht bij het beoogde slagveld. Zijn trouwe garde sloiep in de appelboomgaard naast het huis; de boer en zijn gezin, bezorgd om hun eigendommen, waren voor de gelegenheid naar elders gedirigeerd.

Koffiekopje

Dit laatste hoofdkwartier van Napoleon, *Le Ferme du Caillou*, is een van de fascinerende herinneringsplaatsen in Waterloo en omgeving. De destijds totaal verwoeste hoeve is met zorg in de originele staat teruggebracht en sinds 1951 een

Nicole van der Steen is redacteur van Kleio.

Gedenksteen bij Waterloo.
Onder: De kunstmatige heuvel die werd opgericht door Willem I, op de (vermoedelijke) plaats waar zijn zoon, de prins van Oranje, gewond raakte.

museum (het enige Napoleonmuseum in België!) vol curiositeiten en Napoleon-parafernalia. Er staat een origineel veldbed van de keizer, er zijn nog een koffiekopje en een waterkaraf die door hem zijn gebruikt, in de vitrine staat onder meer een reispannetje met zijn initialen, en ►

Scène uit het panoramische schilderij over de veldslag. De dode paarden en de geluidseffecten maken indruk.

het originele tafelkleed waarop Napoleon voor het laatst zijn plannen ontvouwde, ligt op de authentieke tafels. En dat is maar een greep uit de adembenemende collectie: vitrines vol met opgegraven knopen, munten, pijpen, scheermessen, wapens, een miniatuurbeeldje van de keizer (afkomstig uit de zak van een soldaat), een compleet skelet van een huzaar te midden van de kogels die hem velden. In de tuin staat een klein gebouwtje, gevuld met beenderen van gevallen en pas veel later teruggevonden soldaten. Vanaf hier is het slagveld met de auto binnen een paar minuten te bereiken: links van de weg doemt al snel de enorme kunstmatige heuvel met de gietijzeren leeuw op die werd opgericht op de plaats (Quatre Bras) waar de prins van Oranje gewond raakte. In het licht van het verdere verloop van de slag, waar toch vooral de inspanningen van de Britten en de Pruisen doorslaggevend bleken, lijkt dit eerbetoon een tikkeltje overdreven. Voor koning Willem I, destijds ook regerend vorst in België, was het echter niet buiten verhouding de – overigens onbetwiste – moed van de kroonprins in te wrijven. De *Butte de Lion* is te beklimmen en geeft een fantastisch uitzicht over het laagland, dat bij wijze van monument bewust onbebouwd is gelaten. Onaangetaast is de vlakte helaas niet: de heuvel

werd met grond uit het omliggende terrein opgetrokken, tot ongenoe-gen van de Britse generaal Wellington, die jaren na zijn overwinning terugkwam en zijn slagveld niet meer herkende. De richels in het landschap, waarachter zijn troepen hun uiterst voordelige posities hadden ingenomen, waren voorgoed verdwenen.

Dode paarden

Langs de laatste frontlijn van de Engelsen staan informatieborden en zijn verschillende monumenten opgericht; een wandeling over de suikerbietenvelden is mede daardoor een bijzondere erva-

ring. Naast de heuvel bevindt zich een informatiecentrum (met een enorme souvenirwinkel), waar twee documentaires over de slag worden vertoond; het inmiddels honderd jaar oude panorama van de slag is nog steeds de moeite waard, zo niet om de beleving van een vroeg-twintigste-eeuwse historische sensatie, dan toch om de realistische geluidseffecten en de dode paarden op de voorgrond. Het wassenbeeldenmuseum is helaas ontmanteld, de slagveldtour per bus tijdelijk opgeschort.

Het voormalige slagveld wordt nog altijd omringd door de boerenhoeven die in de strijd van strategisch belang waren. De kasteelboerderij *Hougoumont* werd door de Engelsen fel verdedigd tegen de troepen van Jérôme Bonaparte, die hier de aandacht van de hoofdaanval wilde afleiden, en brandde bijna helemaal af. Het complex wordt met het oog op de herdenking in 2015 in oude glorie hersteld, maar is nog niet toegankelijk voor publiek. Langs de weg naar Brussel ligt *La Haye Sainte*, een destijds voor beide partijen strategisch gelegen hoeve waar de gehele achttiende juni om werd

Het Wellington Museum.

gevochten en die uiteindelijk van Engelse in Franse handen overging. Langs deze weg zijn ook de kolossale monumenten voor de gevallen te zien. In La Belle Alliance, verder in de richting van Brussel, ontmoetten de generaals Wellington en Blücher elkaar om hun overwinning te bezegelen.

Wellington had zijn hoofdkwartier ingericht in de herberg *Bodenghien* in het dorp Waterloo. Ooit lag het gebouw eenzaam aan een landweg, vlak bij het bos. Nu is het als Wellington Museum opgenomen in de moderne bebouwing van het dorp, maar gevel en interieur zijn vrijwel onaangetast. De kamer van Wellington is met originele meubels ingericht (waaronder de veldtafel

waaraan hij op de avond van de slag zijn overwinningsrapport schreef), bevat een wassen beeld van de generaal en toont de overjas die hij bij de veldslag droeg. In de overige zalen zijn uiteenlopende voorwerpen en documenten van beide partijen uitgesteld en wordt het verloop van de slag van uur tot uur toegelicht. In dit museum gaat werkelijk een andere wereld open: een dodelijk gat in een borstharnas maakt bijvoorbeeld in één klap de vuurkracht inzichtelijk van de tweehonderd jaar oude wapens, die in ruime mate voorhanden zijn. In een kamer op de bovenverdieping, in het daar

aanwezige bed, overleed op 19 juni Alexander Gordon, *aide-de-camp* van Wellington en nog geen dertig jaar oud, na de amputatie van zijn been. In een vitrine ligt hier een beenprothese van Lord Uxbridge, die zijn amputatie wel overleefde. Zijn been werd in een Waterloose tuin ter aarde besteld en was nog decennia lang een toeristische attractie; in de tuin van het museum is een grafmonument voor het been te bewonderen. Een op het slagveld buitgemaakt Frans kanon bewaakt de poort. Tegenover het museum bevindt zich de zeventiende-eeuwse *Eglise*

de Saint-Joseph, waar in de portiek en op tientallen gedenkplaten de gevallen officieren aan Britse en Nederlandse zijde worden herdacht. Hiernaast bevindt zich het *Office du Tourisme*, waar een combi-ticket (Pass 1815) voor alle hierboven beschreven attracties verkrijgbaar is. Van het *Office du Tourisme* is een gratis app voor smartphones te downloaden (*Visit Waterloo*), die onderweg in Waterloo informatie geeft over heel veel bezienswaardigheden, maar ook over hotels, restaurants, recreatie (anders dan Napoleon-toerisme) en voordelige tips. Op de website staat bovendien de voorlopige agenda van de festiviteiten, inclusief reconstructies van bivakken en veldslagen, die van 17 tot 21 juni 2015 zullen plaatsvinden. ■

In het Wellington Museum, een wassen beeld van de generaal die zijn rapport schrijft over de overwinning.
Links: Het veldbed van Napoleon in het hoofdkwartier, Le Ferme du Caillou.

Nuttige links

www.waterloo1815.be

website van het slagveld en de bezienswaardigheden.

www.waterloo-tourisme.com

website van het toeristenbureau in Waterloo.

www.museewellington.be

website van het Wellington Museum.